

ekologichnu-polityku-nepa-istoriya-ovd-ta-in-staly-predmetom-zustrichi-fahivcziv-dovkilliya-ukrayiny-ta-ssha/

2. Директива 2011/92/ЄС про оцінку впливу окремих публічних приватних проєктів на довкілля. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/984_022-11

3. Конвенція про оцінку впливу на навколишнє середовище. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_272

4. Stigler G. J. The Theory of Economic Regulation. *The Bell Journal of Economics and Management Science*. 1971. Vol. 2, No. 1. P. 3–21.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-613-6-103>

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ НЕДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Омельченко Андрій Володимирович

доктор юридичних наук, професор,

перший проректор

Київського національного економічного університету

імені Вадима Гетьмана,

головний науковий співробітник наукового сектору комерціалізації

об'єктів інтелектуальної власності відділу промислової власності

і комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності

Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності

НАПрН України

м. Київ, Україна

ORCID: 0000-0002-8407-8555

Базуючись на вже наведених в науковій літературі науково-теоретичних висновках, недержавне регулювання у сфері інтелектуальної власності можна визначити як здійснення врегульованого нормами права, зобов'язуючого в рамках імперативних та диспозитивних правовідносин, цілевстановлюючого, організуючого та регулюючого впливу з боку суб'єктів регулювання недержавної форми власності в межах встановлених законодавством та їх статутними документами повноважень на діяльність суб'єктів правовідносин у сфері інтелектуальної власності з метою ефективного досягнення запланованих результатів відповідно до інтересів зазначених суб'єктів [1, с. 182].

Недержавне регулювання у сфері інтелектуальної власності в Україні є специфічною формою публічного управління, що базується на делегуванні окремих владно-управлінських чи регуляторних функцій від державних органів до недержавних суб'єктів (громадських організацій, професійних об'єднань, приватних інституцій).

Головна адміністративно-правова особливість недержавного регулювання у сфері інтелектуальної власності полягає в тому, що недержавні суб'єкти діють у межах, визначених державним законодавством, інтегруючись в загальну систему публічного управління та виконуючи дозвольні, контрольні чи правозахисні функції.

Ключовими адміністративно-правовими особливостями недержавного регулювання у сфері інтелектуальної власності в Україні є:

1. *Делегований характер повноважень.* Недержавні суб'єкти не мають первинної владної компетенції. Держава, приймаючи відповідні нормативно-правові акти, наділяє їх певними публічно-управлінськими функціями. Яскравим прикладом є організації колективного управління, які діють на підставі Закону України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» [3].

2. *Інституційне різноманіття суб'єктів.* До недержавного сектору регулювання у сфері інтелектуальної власності в Україні належать:

- організації колективного управління (зареєстровані та акредитовані Міністерством економіки та довкілля України);

- професійні об'єднання та спілки (наприклад, Національна асоціація патентних повірених України), які беруть участь у розробці стандартів професійної етики, сертифікації та підвищення кваліфікації;

- медіатори та третейські (арбітражні) суди, які здійснюють альтернативне (позасудове) врегулювання спорів щодо прав інтелектуальної власності.

3. *Механізм взаємодії з державними органами.* Адміністративно-правове регулювання передбачає чітку підзвітність недержавних суб'єктів державі. Національний орган інтелектуальної власності (НОІВ), та Міністерство економіки та довкілля України здійснюють державний нагляд і контроль за діяльністю недержавних регуляторів через процедури: акредитації та реєстрації (внесення до спеціальних державних реєстрів); моніторингу діяльності (вимоги до подання фінансової та регуляторної звітності); застосування адміністративних санкцій (скасування акредитації чи реєстрації у разі порушень).

4. *Участь у формуванні державної політики.* Недержавні організації залучаються до публічних обговорень, роботи громадських рад при міністерствах та інших центральних органах виконавчої влади

і підготовки проєктів законів. Це забезпечує баланс інтересів між авторами, бізнесом і державою.

5. *Специфіка правових форм і методів діяльності.* У своїй діяльності недержавні суб'єкти використовують переважно договірні та координаційні методи (укладання ліцензійних договорів, розробка внутрішніх регламентів і кодексів поведінки). Проте у випадках захисту прав організації колективного управління мають право звертатися до суду від імені правовласників, виступаючи суб'єктами публічного захисту прав інтелектуальної власності.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» організація колективного управління – це громадське об'єднання зі статусом юридичної особи, зареєстроване в Міністерстві економіки та довкілля України, що не має на меті отримання прибутку, засноване виключно правовласниками, діяльність якого спрямована на колективне управління майновими правами на об'єкти авторського права і (або) суміжних прав. Правовласником є суб'єкт авторського права або суміжного права чи інша особа, крім організації колективного управління, яка на підставі договору з суб'єктом авторського права і (або) суміжних прав чи згідно із законом має право на отримання частки доходу від прав [3].

Прикладом діяльності професійних об'єднань та спілок у сфері інтелектуальної власності є діяльність Громадської організації «Національна асоціація патентних повірених України» (НАПА). НАПА – це професійне об'єднання фахівців у сфері інтелектуальної власності. НАПА об'єднує близько 300 експертів, серед яких патентні повірені та кандидати в члени НАПА. Основними напрямками діяльності НАПА є: підтримка професійної спільноти – сприяння діяльності патентних повірених та інших фахівців у сфері інтелектуальної власності; розвиток інституту патентних повірених – участь у формуванні професійного ринку та удосконаленні законодавства; підвищення професійного рівня – проведення освітніх заходів, семінарів, конференцій та обмін досвідом; захист прав та інтересів – підтримка членів асоціації у професійній діяльності, взаємодія з органами влади та міжнародними організаціями; міжнародне співробітництво – встановлення та розвиток зв'язків з фахівцями з інших країн; врегулювання спорів – сприяння ефективному вирішенню професійних конфліктів; інформаційна підтримка – підготовка та розповсюдження аналітичних і методичних матеріалів з питань правової охорони інтелектуальної власності [4].

Медіація у сфері інтелектуальної власності – це позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора намагаються запобігти виникненню

або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів. На базі Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій (УКРНОІВІ) створено спеціалізований **Центр медіації та посередництва**. Він функціонує як офіційний професійний майданчик для врегулювання ІР-конфліктів [5].

В Україні немає окремого третейського суду з інтелектуальної власності, проте комерційні спори щодо інтелектуальної власності активно розглядають провідні постійно діючі установи, такі як **Постійно діючий третейський суд при Торгово-промисловій палаті України** або при регіональних палатах (наприклад, при Київській Торгово-промисловій палаті) [6].

На міжнародному рівні головною інституцією є **Центр арбітражу та медіації WIPO** (Всесвітньої організації інтелектуальної власності), який адмініструє як процеси медіації, так і арбітражні (третейські) розгляди для транскордонних ІР-конфліктів [7].

Недержавне регулювання у сфері інтелектуальної власності в Україні не замінює державне, а діє як допоміжний інститут публічно-приватного партнерства, спрямований на децентралізацію управління ринком інтелектуальної власності відповідно до європейських стандартів.

Література:

1. Омельченко А. В. Адміністративно-правові засади зовнішньоекономічної діяльності в Україні : монографія. К. : КНЕУ, 2011. 309 с.
2. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : у 2 т. / [редкол.: В. Б. Авер'янов (голова) та ін.]. Т. 1. Загальна частина. К. : Юрид. Думка, 2007. 592 с.
3. Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав : Закон України від 15 травня 2018 року № 2415-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2415-19#Text>
4. Офіційний сайт Громадської організації «Національна асоціація патентних повірених України». URL: <https://www.napa.org.ua/>
5. Офіційний сайт Центру медіації та посередництва Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій. URL: <https://ip-mediation.nipo.gov.ua/>
6. Положення про Постійно діючий третейський суд при Торгово-промисловій палаті України. URL: <https://uccr.org.ua/polozhennia-pro-postiino-diiuchii-triteiskii-sud-pri-tpp-ukrayini>
7. Офіційний сайт WIPO Arbitration and Mediation Center. URL: <https://www.wipo.int/en/web/amc>